

Ovidius'un Tomis'teki Sürgün Hayatı ve Göçebe Kabileler Üzerine Gözlemleri

Ovid's Life of Exile in Tomis and His Observations on the Nomadic Tribes

Muzaffer DEMİR*

Öz: Publius Ovidius Naso, Augustus'un fermanı ile MS 8 yılının Aralık ayında 51 yaşındayken sürgün edilmiştir. Sürgün edilme sebebi tam olarak bilinmese de onun, Augustus'un doğrudan tepkisine yol açabilecek, kusurlu bir davranışından kaynaklanma ihtimali yüksek gözükmektedir. Ovidius'un sürgün yeri olarak Moesia Eyaleti sınırları içinde Tuna Nehri Haliçi'nin biraz kuzeyine düşen Tomis (Constantza/Dobrogea) kenti seçilmiştir. Ovidius hayatının sonuna kadar burada yaşamak zorunda kalmıştır. Roma ile karşılaştırıldığında sert kış şartlarına sahip olan kentin çevresinde göçebe hayat tarzlarını devam ettiren Getae, Sarmatae ve İskitler (Scythae) gibi kabile toplulukları yaşamaktadır. Ovidius sürgün cezasından kurtulmak için af dilekçeleri olarak nitelendirilebilecek şiir şeklinde üç eser yazmıştır: *Tristia/Ağtılar*, *Epistulae ex Ponto/Karadeniz'den Mektuplar* ve *Ibis*. Ovidius bu eserlerinde Tomis'te kış mevsiminin çok sert ve uzun sürdüğünü gerek yağmurlar gerek iklim koşulları nedeniyle kentte sürekli kıtlık yaşandığını iddia etmektedir. Bu makalede Ovidius'un sürgün cezasından kurtulmak için yukarıda bahsedilen üç eserinde içinde bulunduğu hayat koşullarını bilerek kötü gösterdiğine ve hatta bölgede düşmanca tavırlar sergileyen İskit varlığını abarttığına dair kanıtlar ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ovidius • Tomis • Getae • Sarmatae • İskitler

Abstract: Publius Ovidius Naso was exiled by the edict of Augustus at the age of 51 in December 8 A.D. Although the exact reason for his exile is not known, it seems likely that it was due to a fault for behaviour against Augustus that led to this direct reaction. The city of Tomis (Constanta/Dobrogea), which falls a little north of the Danube River Golden Horn, was chosen as the place of exile of Ovidius. He had to live here for the rest of his life. As compared to Rome, this city not only had harsh winter conditions, but at the same time, tribes such as Getae, Sarmatae and Scythae (Scythians) lived in its vicinity, who continued in their nomadic lifestyles. While in exile, Ovidius wrote three works in the form of poetry, which can also be described as apologetic letters: *Tristia/Laments*, *Epistulae ex Ponto/Letters from the Black Sea* and *Ibis*. In these poems, he claims that the winter conditions in Tomis are very harsh and long-lasting, and that food shortages occurred in the city due to both plundering and raids and from the climatic conditions. In this study, evidence is brought forward that Ovidius in the above-mentioned three works aimed at misrepresenting his conditions of life and even exaggerated the existence of the hostile Scythians in the vicinity, in order to free himself from exile.

Keywords: Ovid • Tomis • Getae • Sarmatae • Scythae

Giriş

Romalı şair Publius Ovidius Naso, MS 8 yılının Aralık ayında 51 yaşındayken Augustus'un imparatorluk fermanı ile sürgün edilmiştir. Augustus onun sürgün yeri olarak sadece başkent Roma'dan

* Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Muğla. 0000-0001-7270-2317 dmuzaffer68@gmail.com

Makale Türü: Araştırma | Geliş Tarihi: 02/02/2023 | Kabul Tarihi: 28/03/2023 ; Demir M. 2023, "Ovidius'un Tomis'teki Sürgün Hayatı ve Göçebe Kabileler Üzerine Gözlemleri". *Cedrus XI*, 165-182.

uzakta değil, aynı zamanda güvenli olmayan Karadeniz'in batı kıyısındaki sınır kenti Tomis'i seçmiştir. Ovidius MS 17 veya 18 yılı başlarında altmış yaşına geldiğinde burada vefat etmiştir¹. Ovidius'un sürgün edilme sebebi gizemini korumaya devam etmektedir². Kaleme aldığı *Ars Amatoria/Aşk Sanatı* adlı meşhur eseri ahlaksız unsurlar içerdiğinden veya imparatora karşı, niteliği tam olarak bilinmeyen bir "kusur" işlediğinden sürgüne gönderildiği ileri sürülmüştür. İddiaya göre Ovidius, Agrippa ile birlikte Fabius Maximus'un da aracılık ettiği bir komplo girişimiyle Augustus'tan sonra Tiberius'un tahta geçmesini önleyerek Claudius soyunun önünün kesilmesine destek vermiştir. Hatta bu komployla bağlantılı olarak imparatorun kızı Iulia'nın zinasına suç ortaklığı yaptığı ithamına maruz kalmıştır. Bu kusurunun yakın zamanda muhafazakârlık yasası çıkarmış olan imparatorun öfkesini tetiklediği neredeyse kesindir³. Artık Ovidius'u zor günler beklemektedir. Hatta kendisinin kesinleşen sürgün cezası karşısında bıkkınlık belirtileri gösterdiği öne sürülmüştür⁴.

Ovidius sürgündeyken yazdığı şiirlerinde eşinden ve dostlarından uzakta, yalnız kaldığını ve kişiliğinde bile değişiklik olduğunu sık sık dile getirmiştir⁵. Öte yandan sürgün hayatının zihinsel olarak şair yeteneklerini bozduğunu dile getirmektense şiirlerini ve kendisini hareketli bir kültürel alışverişin içine yerleştirmiş ve yeteneklerini geliştirerek Sarmatae arasında bile meşhur olduğunu vurgulama gereği duymuştur⁶. Buna ilaveten Tomisliler Ovidius'a karşı büyük bir nezaket, hayranlık ve saygı göstermişlerdir. Kent meclisi onun adına çıkardığı kararnamelerle kendisini sadece yerel vergilerden muaf tutmamış aynı zamanda ona dini oyunlarına başkan (*agonothenes*) olma onurunu bahşetmiş hatta şair, komşu yerleşimler tarafından da benzer haklar verilerek onurlandırılmıştır. Ovidius bütün bunlara karşılık olarak Tomis vatandaşlarına minnettarlık, sevgi ve dostluk duygularını göstermiştir⁷. Hatta bir noktadan sonra affedileceğinden ümidini keserek Tomis'i sürgünde geçici bir dinlenme yeri olarak değil, evi olarak düşünmeye başlamıştır⁸.

Ovidius, yurduna asla geri dönemeyeceği ve yaklaşık dokuz yıl süren sürgün hayatı boyunca şiir şeklinde üç eser yazmıştır: *Tristia/Ağıtlar* (MS 8-12), ölümünden sonra yayınlanan *Epistulae ex Ponto/Karadeniz'den Mektuplar* (MS 12/13-16/17) ve büyük olasılıkla sürgündeyken karısına iftiralara atıp mal varlığını ele geçirmeye çalışan ancak ismi bilinmeyen bir şahsa lanetler yağdırdığı *Ibis*. Bu sürgün şiirlerini, sıklıkla eşine olmak üzere Paullus Fabius Maximus, Marcus Valerius Messalla Messallinus = Marcus Aurelius Cotta Maximus Messalinus kardeşler, Atticus ve Publius Pompeius

¹ Ovid. *Pont.* I. 1. 1-2; *Tri.* I. 1. 61-62, 3. 62-63; II. 199-200; III.14. 9; Jones 2016, 129. Hukuki açıdan *relegatus* olduğunu bildirdiğinden (Ovid. *Tri.* II. 137; V. 2. 61-62) vatandaşlıktan çıkarılmamış ve mal varlığı üzerindeki haklarını yitirmemiştir. Bu konuda ayrıca bk. Thibault 1964, 4-13; McGowan 2009, 20, 39-41, 51. Ovidius'un ölümüyle ilgili verilebilecek son tarih MS 18 yılıdır (Frankel 1945, 162 vd.; 253 vd.). Ovidius'un gerçekten sürgün edilip edilmediğini tartışmaya açan çalışmalar dahi bulunmaktadır (Fitton Brown 1985; Hofmann 1987).

² Keskin 2010, 55-58.

³ Keskin 2010, 56-57. *Ars Amatoria* adlı eserini MS 2 veya daha önce yazmış olması, onun niçin MS 8 yılından önce sürgün edilmediği sorusunu akla getirmektedir. Bunun yanında onun işlediği bir hata yüzünden sürgün edilmiş olduğu görüşü yeni bir yazıtla daha güçlü destek bulmuştur (Hutchinson 2017).

⁴ Nagle 1980, 22-32; Evans 1983, 34-38, 54-56, 59, 65-67, 71-73, 184-187; Williams 1994, 12-13; Claassen 1999, 239, 309 dn. 37; Keskin 2010, 58.

⁵ Petersen 1996, 51 vd.

⁶ Ovid. *Tri.* V. 1. 71-74; Ramsby 2018, 35 vd.

⁷ Ovid. *Pont.* IV. 9. 97-104.

⁸ Ovid. *Tri.* III. 12. 1-54.

Graecinus'un da içinde yer aldığı bir grup arkadaşına yazmıştır⁹. Böylelikle arkadaşlarının da rızasını alarak daha geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmayı hedeflemiş, sürgüneyken maruz kaldığını iddia ettiği iklimsel, siyasi ve sosyal anlamdaki kötü koşulları dile getirerek Roma'da kendi durumunu savunma fırsatı yakalamıştır¹⁰. Zaman zaman eşini ve dostlarını da hatırlattığı mısralarıyla Augustus'un kendisini Roma'ya veya en azından Roma'ya yakın bir yere geri çağırması gerektiğine dair serzenişlerde bulunmuştur¹¹.

Ovidius'un sürgün *corpus*'u olarak adlandırılan üç eserinde duygusal yönler öne çıkarılmaktadır. Buna rağmen bazı modern çalışmalarda bu eserlerin içerik olarak tarihi açıdan bazı güvenilir bilgiler de içerdiği savunulmaktadır¹². Ovidius, verdiği abartılı bilgilerin Roma'dan Tomis'e gidip gelen resmî görevliler, iş adamları veya tüccarlar tarafından yalanlanması ihtimalinin farkındaydı¹³. Bu sebeple Ovidius, Tomis'teyken yazdığı yazılarında aktardıklarının doğru olduğunu zaman zaman vurgulama gereği duymuştur. Örneğin bir dilekçesinde arkadaşı Graecinus'un Tomis'e askeri bir sefer kapsamında uğramış olan ve Roma'ya geri dönen Flaccus'tan verdiği bilgilerin teyidini alabileceğini yazmıştır¹⁴. Yine de ilgili sürgün *corpus*'u belli bir amaç doğrultusunda yazılmış duygusal temalar içerdiğinden tarihçiler açısından dikkat edilmesi gereken abartılı ve kurgusal noktalar barındırmaktadır¹⁵. Bu çalışmada söz konusu noktaların neler olabileceğinin gözden geçirilmesi amaçlanmaktadır.

Sürgün Yolculuğu ve Tomis'te Roma Hâkimiyet Dönemi

Ovidius Roma'da geçirdiği son gece hazırlıklarını, oradan ayrılışını ve özellikle eşinden ayrılmanın hüznünü, acıklı ve duygusal bir şekilde dile getirmiştir¹⁶. Gemisi Adriyatik Denizi'nden Illyria kıyıları boyunca ilerleyerek Corinthus kenti limanı olan Cenchreae'a ulaşmıştır. Burada Minerva adlı bir başka gemiye binerek Ionia/Ege Denizi'nden kuzeye doğru ilerlemiştir. Rüzgâr tanrılarının (Aeolus, Notus, Boreas ve Zephyrus) yol açtığını düşündüğü fırtınadan dolayı ölüm korkusunu sürekli olarak hissettiğini, onlara karşı tanrıların yardımıyla hayatta kalabildiğini vurgulama gereği duymuştur. Gemisi Kuzey Ege'de Zerynthia kıyıları boyunca Samothrace (Semadirek) Adası'na doğru yelken açmıştır. Burada yeniden gemi değiştirerek Thracia kıyısındaki Tempyra¹⁷ yerleşimine geçmiştir. MS 9

⁹ Ramsby 2018, 38; Michalopoulos 2019.

¹⁰ Ovid. *Pont.* IV. 2. 1-8. Ovidius (*Tri.* V. 7. 25-30), hatta zorla sürgüne gönderilmesi sırasında bile bazı çalışmalarının Roma'da icra edildiğini öğrenmekten duyduğu memnuniyeti dile getirmektedir.

¹¹ Ovidius'un Tomis'ten Augustus ile ilgili yazdığı şiirlerin siyasi methiyeler olması yanında neredeyse gizli saldırılar olarak da okunabilecekleri konusunda bk. Syme 1978, 222-225.

¹² Davisson 1983, 171 vd.; Batty 1994, 89. Bu yönde yorum ve konuyla ilgili ek kaynakça için ayrıca bk. Matei Popescu 2017, 17 ve dn. 3.

¹³ Ovid. *Pont.* IV. 10. 35.

¹⁴ Ovid. *Pont.* IV. 9. 76-83. Hatta bir metninde "*Pontus ülkesinin tamamını soruşturmakta özgürsünüz, bunu benim uydurmadığımı söyleyecek ve şahitlik edeceksiniz*" vurgusu yapma gereği duymaktadır (Ovid. *Pont.* IV. 9. 113-114). Anlatımlarını ek bilgilerle pekiştirdiği konusunda bk. Ovid. *Tri.* III. 14. 27-32.

¹⁵ Bu görüşle ilgili tartışmalar için bk. Batty 1994, 89.

¹⁶ Ovid. *Tri.* I. 3. 1-102.

¹⁷ Tympyra, Traianopolis ve Maximianopolis arasında Transkontinental Egnatia Yolu üzerinde Thracia'nın güneyinde bir yerleşimdir. Çevresindeki vahşi kabilelere karşı operasyonlar için stratejik bir yer hâline getirilen dar bir geçitte bulunmaktaydı (Kline 2003, 610). http://uploads.worldlibrary.net/uploads/pdf/20121106192032ovi-dpoemsfromexilepdf_pdf.pdf

yılı baharında Bistonia Bölgesi üzerinden Tomis'e doğru karadan seyahatine devam etmiştir¹⁸. Gençlik yıllarında eğitim için Atina'ya gittiği günleri ve Augustus'a karşı işlemiş olduğu "kusur" un verdiği ızdırabı hatırlayarak Karadeniz'in yabancı sahilleri boyunca ilerlemiş, uzaktan sürprizlerle dolu İskit ve Sarmatae tepelerini görmüştür¹⁹. Sonbaharda şiddetli Karadeniz kışı başlamadan önce imparatorluğun ileri karakolu olan Tomis'e ulaşmıştır²⁰.

Tomis, Romanya'nın modern yazlık yerleşim yerlerinden biri olan Constantza (Köstence) kentinin sınırları içinde, Tuna Nehri Haliçi'nin biraz kuzeyindeki küçük bir yarımada ucunda, günümüzde Dobrogea/Dobruca olarak bilinen rüzgârlı ve kumlu ovaların bulunduğu bölgede yer almaktadır. Ovidius'un da belirttiği üzere bu yerleşim MÖ VI. yüzyılın sonlarında Miletos'tan gelen kolonistlerin yerleştiği bir liman, ticaret ve balıkçılık merkeziydi²¹. Macedonia kralı V. Philippos dönemi (MÖ 221-179) itibarıyla Tomis ve çevresinden gelen barbarların Roma'yı istila edebileceği korkusu bulunmaktaydı. Sonraki dönemde Roma'ya başkaldıran Karadeniz kralı VI. Mithradates, Thracia ve çevresinde üstünlüğü ele alıp buradaki barbar kabilelerle iş birliği yaptığında bu korku üst seviyeye çıkmıştı²². Roma'nın bu barbar istilası tehdidi karşısında MÖ 61 yılından önceki dönemlerde Tomis ve çevresinde zaman zaman varlığını korumayı devam ettirdiği görülmektedir. Ancak Dacialılar ile ittifak yapan Getae kralı Boerebistas, Kırım'a kadar uzanan Pontus merkezli krallığını genişletmek için Thracia, Macedonia ve Illyria ülkesi boyunca bir seri istila hareketine girişmiştir²³. Onun bu istila hırslarının askerî güç bakımından potansiyel kazanabileceği ve tehdit oluşturabileceği fikri Roma'da yankı uyandırmıştır²⁴. Hatta bu fikir gerçeğe dönüşmüş, Macedonia *proconsul*'u C. Antonius Hybrida MÖ 61 yılı civarında Tomis'in kuzeyindeki Histria kenti yakınında ağır bir yenilgiye uğramıştır²⁵. Bu savaş sonucunda Karadeniz'in batısındaki Hellen yerleşimleri Boerebistas'ın egemenliği altına girmiş ve bu durum MÖ 44 yılında kralın ani ölümüne kadar sürmüştür²⁶. MÖ 29 yılına kadar Roma'da devam eden iç savaş bölgeye yönelik askerî seferleri engellemiştir. Triumvir torunu ve aynı zamanda Macedonia *proconsul*'u olan M. Licinius Crassus, aşağı Tuna Havzası'ndan German kökenli bir halk olan Bastarnae'ı yenilgiye uğrattıktan sonra Getae ile bağlantılı birkaç küçük krallığın hâkimiyeti altındaki bölgeyi ele geçirmiştir²⁷. Crassus bu başarılarına rağmen Augustus'un yeterince takdirini kazanamamış, MÖ 27 yılının haziran ayında bir zafer töreni düzenlemesine izin

¹⁸ Ovid. *Tri.* I. 2. 1-74, 4. 1-28, 10. 1-28. Ayrıca bk. Ovid. *Tri.* III. 2. 7-8; IV. 1. 51-53.

¹⁹ Ovid. *Tri.* I. 2. 75-110; I. 8. 38-40. Ayrıca bk. Ovid. *Tri.* V. 2. 61-64. Ovidius gençken Atina'ya seyahat etmiştir ve aynı seyahat esnasında Küçük Asia ve Sicilya'daki bazı kentleri de ziyaret ettiği gözükmektedir (Fraenkel 1945, 8 ve dn. 20). Carl Ruck, MÖ 23 yılı civarındaki Atina ziyareti sırasında Ovidius'un Büyük Semadirek Tanrıları Gizemi kabul törenine katıldığını belirtmektedir (Ruck 2001, 117).

²⁰ Ovid. *Tri.* V. 2. 63-65; III. 2. 18; Green 1982, 116. Öte yandan Ovidius oldukça uzak bir yere gönderildiğini duygusal açıdan vurgulamak için Roma ve Tomis arasındaki yazışmaların bir yıl kadar sürebileceğini bildirmektedir, oysaki bu haberleşme posta kuryeleri aracılığı ile bir ay veya daha kısa sürede gerçekleşmektedir (Green 1982, 116).

²¹ Miletos'tan gelen kolonistlerin vahşi Getae arasında yaşam yeri buldukları hakkında bk. Ovid. *Tri.* III. 9. 1-4.

²² VI. Mithradates'in kesinlikle Bastarnae ve aynı zamanda Sarmatae ile ilişkileri olmuştur. Bu konudaki antik kaynaklar hakkında yapılan çalışmalar için bk. Batty 1994, 96.

²³ Str. VII. 3. 11-12. Strabon, Getae ve Dacialıları bir tutmaktadır.

²⁴ Getik istilası tehdidi karşısında Italia'daki panik havası hakkında bk. Cic. *Att.* IX. 10. 2.

²⁵ Matei Popescu 2017, 18.

²⁶ Matei Popescu 2017, 18.

²⁷ Hor. *Odes* III. 8. 18 ve 24; Ramsby 2001, 149.

verildikten sonra görevinden azledilmiştir. Onun bu askerî zaferlerinden sonra bölgede herhangi bir ciddi gelişme yaşanmamıştır²⁸. Daha sonra Roma İmparatorluğu adına bir *legatus* Macedonia ve Thracia'daki lejyonların başına getirilmiş, böylece ileride kurulacak olan Moesia Eyaleti'nin temelleri atılmıştır²⁹. Muhtemelen bu gelişme L. Calpurnius Piso tarafından Thracialılara karşı yapılan savaş sırasında (MÖ 13-11) gerçekleşmiştir³⁰.

Tomis'e yakın sayılabilecek kentlerden Kallatis'te yeni bulunan bir yazıt, Gnaeus Cornelius Lentulus Augur'u (MÖ 14 yılı *consul*'u) kentin *benefactor*'u ve *patronus*'u olarak onurlandırmaktadır. Onun hâlihazırda Getae/Dacia ve Sarmatae'a karşı sefer düzenlediği bilinmektedir³¹. Muhtemelen MÖ 9-6 yılları arasına tarihlendirilen bu yazıtın içeriğinin değerlendirilmesiyle birlikte onun askerî faaliyetlerinin Tuna Nehri'nin ortalarından Karadeniz kıyıları ve Aşağı Tuna Deltası'na kadar genişlediği ancak Lentulus'un bu askerî seferi sonucunda Batı Karadeniz bölgesinde kesin bir egemenlik kurulmadığı düşünülmektedir³². Bu yazıtı ilaveten Thracia'da Odrys kralı I. Rhoemetalces'in (MÖ 12-MS 12) generali Auluporis'in oğlu Mocaporis'i onurlandıran bir kararname, yine yakın bir tarih aralığına denk gelmektedir. Bu yazıt Dionysopolis'te Pontus Tanrılar Anası Tapınağı'ndaki arkeolojik kazılar sonucunda keşfedilmiştir ve Tuna Nehri ötesinde Iazyges'e karşı düzenlenen bir askerî seferden bahsetmektedir (στρατευσάμενος δὲ πέραν τοῦ Ἰστροῦ ἐπί τοὺς κοινούς πολεμίους Ἰαζύγου)³³. Romalılara değinilmese de bu yazıtta geçen metin Florus'un da bahsettiği Lentulus'un "barış bilmez" ve soğuk diyarda yaşayan Sarmatae'a karşı düzenlediği seferle ilgili olabilir³⁴. Daha sonra Ovidius'un şiirlerine tutku beslediği söylenen P. Marcus Vinicius'un Thracia ve Macedonia'daki komutanlığı sırasında (MÖ 3-2) Batı Karadeniz Hellen kentleri Roma yönetimi altına girmiş ve bu kentlerde imparatorluk kültürleri takdim edilmiştir³⁵.

Diğer yandan Ovidius, sürgün hayatı sırasında Tomis ve çevresindeki Roma askerî operasyonlarına çok az değinmektedir. Ona göre Roma, bölgede henüz yeni egemenlik sağlamış olsa da siyasi kırılma devam etmekteydi³⁶. Ovidius, Roma'nın Tuna'nın güneyindeki toprakları tamamen kontrol edemediğinin farkındaydı çünkü hem kuzeydeki hem de daha önemlisi nehrin güneyindeki halkların oluşturduğu tehdit konusunda açık sözlülüğünü bildirmekten çekinmemiştir³⁷. Vahşi ve okçu birlikleriyle öne çıkan Getae ordusu barışı bozup sürekli çatışma içine girerek şok edici bir savaşta Odrys kralını mağlup ettikten sonra Tomis yakınlarında yüksek mevkiye konumlanmış Aegisus kentini kuşatarak ele geçirmeyi başarmıştı. Augustus bunun üzerine Getae üzerine büyük bir ordu göndermiş ve halkın önde gelenlerini öldürerek dirençlerini kırmayı başarmıştı³⁸. Bu Getae istilası MS 12 yılı civarında gerçekleşmiş ve istilayı durdurarak Thracia'da I. Rhoemetalces'in yardımıyla Aegisus kentini yeniden ele geçiren muhtemelen Publius Vitellius ile birlikte hareket eden *Praefectus Vestalis*

²⁸ Cass. Dio LI. 23-27; Oliver 1965, 51; Syme 1986, 273-275. Ayrıca bk. Str. VII. 3. 12.

²⁹ Syme 1934, 123.

³⁰ Matei Popescu 2017, 20.

³¹ Flor. *epit.* II. 28-29; Tac. *ann.* IV. 44. 1.

³² Bu görüş için bk. Ivantchik 2017, 198.

³³ Matei Popescu 2017, 25. Ovidius'un şiirlerinde Iazyges hakkında bk. Batty 1994, 102-105.

³⁴ Flor. *epit.* II. 29.

³⁵ Vell. II. 101. 3; Ivantchik 2017, 198-199.

³⁶ Ovid. *Tri.* V. 2. 31 vd.

³⁷ Örneğin bk. Ovid. *Pont.* I. 3. 56-60; *Tri.* II. 197-200.

³⁸ Ovid. *Pont.* I. 8. 5-27.

olmuştur³⁹. Bu sırada Ovidius'un arkadaşı Graecinus'un kardeşi Lucius Pomponius Flaccus'un Moesia genel valisi olma ihtimali yüksektir⁴⁰. Ovidius'a göre Flaccus savaşların devam ettiği Tuna Nehri Vadisi'nin her iki yakasını güvenli kılmış, Moesia kabilelerini barış antlaşmasına sadık kılmış, Getaelilerin okçularını sindirmiş, daha önceden düşen Tuna Deltası üzerindeki Troesmis (modern Iglita) kentini, nehrin sularını vahşilerin kanına bulayarak hızla ve cesaretle yeniden ele geçirmiştir⁴¹. MS 12 yılı civarında gerçekleştiği düşünülen Roma askeri başarılarına rağmen Ovidius'un bölgedeki kabilelerin sürekli devam eden saldırılarıyla ilgili karamsar bir tablo çizdiği görülmektedir.

Tomis'in Coğrafyası ve İklim Şartları

Ovidius, Tomis'e ulaştığında kültürel anlamda bir şok yaşamıştır çünkü kendi iddiasına göre çok sevdiği Roma'da ağaçlar budaklanıp üzüm dalları yeni meyveler verdiğindeki gibi ılımlı bir hava ve flora, Pontus ovalarına hâkim değildir⁴². Sürgündeyken yaşadığı sert kış koşullarını tarif ederken yerin mermer gibi donarak kalıcı bir beyazlığa büründüğünü, dondurucu kuzey rüzgârları sebebiyle hiçbir yağmur ve güneş ışığının düşen karları eritemediğini, mevcut karların bir kısmı erise bile arkasından yeniden kar yağışının başladığını ve pek çok yerde iki yıl boyunca karın kaldığını, kuzey rüzgârlarının gücünün yüksek kuleleri, binaların çatılarını ve çadırları bile uçurduğunu, dondurucu soğuktan kiremitlerin çatladığını, insanların sadece yüzlerinin görüldüğü kürklerle bu korkutucu soğuktan korunabildiklerini, saçlarında buz saçaklarının oluşup sakallarının ve içeceklerinin donduğunu, neredeyse Nil Nehri kadar geniş olan ve önceden gemilerin gittiği Tuna'nın soğuktan donmuş sularının atların toynak tepişini hissettiğini, nehrin donmasıyla üzerinden geçen öküz arabalarının tekerleklerinin gıcırta seslerini işittiğini ve kendisinin de nehir üzerinde yürüyebildiğini belirtmektedir⁴³. Hatta denizin de sık sık donduğunu ve bazen amphora içindeki şarabı sertleştirebilecek kadar soğuğa rastlandığını iddia etmektedir⁴⁴. Kış şartlarının sertliği ile ilgili böylesine abartılı tanımlamalarda bulunması Tomis kentinin konum olarak Arktik tundra da yer aldığı zannına yol açmaktadır⁴⁵.

³⁹ Ovid. *Pont.* IV. 7. 1-54.

⁴⁰ Histria (Sacele, Constanta yerleşimi) yakınında keşfedilen yeni bir yazıt sayesinde bazı yeni bakış açılarının önü açılmıştır (Matei Popescu 2017, 23). Tahminen MS 15-16 yılına tarihlendirilen bu yazıt, Flaccus'un *legatus*'luğunu *Augusti pro praetore* olarak teyit eden bir kararnamedir ve Ovidius'un anlatımını teyit etmektedir.

⁴¹ Ovid. *Pont.* IV. 9. 76-83. Ovidius aynı zamanda I. Rhometalces'in oğlu IV. Cotys'e mektup yazmıştır (Ovid. *Pont.* II. 9. 1-80). Augustus, IV. Cotys'ün krallığı MS 12 yılında ikiye bölündüğünde amcası Rhescuporis ile birlikte Thracia'nın yönetimini paylaştı (Tac. *ann.* II. 64; Vell. II. 129. 1). L. Pomponius Flaccus, *ripa ferox Histria* ile bağlantılı olarak *dux ve Laevus Pontus* içeriğinde *praeses* olarak isimlendirilmektedir. Her iki terim de sıkça bir Romalı valiyi belirtmek için kullanılmaktadır ve delillerin tamamı Ovidius'un onu bu pozisyonda gördüğüne dair şüphe bırakmamaktadır (Matei Popescu 2017, 22-23).

⁴² Batty 1994, 111.

⁴³ Ovid. *Tri.* III. 10. 1-40.

⁴⁴ Ovid. *Tri.* III. 10. 21-24; *Pont.* IV.7.7-12. Tomis'teki sürgün hayatının kötü koşullarında Tuna Nehri'nin üç kez donduğuna vurgu yapmaktadır. Bk. Ovid. *Tri.* V. 10. 1-2. Ayrıca bk. Ovid. *Tri.* III. 10. 53-54; *Pont.* I. 2. 81-82. Atların bile donmasıyla ilgili bk. Ovid. *Pont.* I. 2. 53-54.

⁴⁵ İskit dünyasının kuzeydeki uzak alanlarından esen dondurucu *Boreas/Aquilo* rüzgârları hakkında bk. Ovid. *Pont.* I. 2. 29, 11. 20; IV. 10. 39-42; *Tri.* III. 10. 11-17, 4 5-52, 11. 8. Göküzünde dördüncü parlak yıldız olup sonbahar ve kış mevsiminin dolayısıyla fırtınalı havanın gelişini simgeleyen *Arcturus* yıldızı hakkında bk. Ovid. *Pont.* II. 7. 57-58.

Bunlara ek olarak Ovidius, Tomis ve çevresinde üzüm de dâhil olmak üzere tarlaların meyve vermediğini, ekim yapılamadığını, nehirler boyunca söğüt ve tepelerde meşe ağaçlarına rastlanmadığını, sert rüzgârlar sebebiyle sürekli dalgalı olduğundan ve yeterince güneş görülmediğinden denizin nimetlerinden de faydalanılmadığını, kimsenin sahip olmadığı geniş ve ekilmemiş topraklara baktığını bildirerek “dünyanın kıyısında” Tomis'in sahillerinde terk edilmiş hissettiğini vurgulamaktadır⁴⁶. Ona göre ne karaağaçları saran üzüm demetleri ne de şarap küplerini dolduran köpüklü sıralar bulunmaktadır; elmalarla yüklü ağaç dallarına da rastlamak mümkün değildir, göze sevimli görünmeyen ekinsiz, ağaçsız, çıplak ve âdeta denizi andıran ovalar ekşi yemişlerle doludur; toprak çorak, ağaçlar da meyveden yoksundur. Sadece buzulların altında yüzen balıklar görünmektedir, tatlı su pınarları yerine sular kavurucu ve tuzludur, baharın taçlandırdığı çiçekler görülemez, uzaktaki ormanın içindekiler dışında kuşların ötüşü işitilemez⁴⁷. Böylelikle Ovidius, Tomis'e hiç bahar gelmiyormuş imasıyla kış şartlarının burada Roma'dakinin tam tersi olduğunu⁴⁸ ve bu sebeple yiyecek kıtlığının yaşandığını iddia etmektedir⁴⁹.

Ovidius genel olarak Scythia Bölgesi'ni de bitmek bilmeyen kışıyla, kalıcı yaz veya bahara sahip olduğunu iddia ettiği Italia'dan farklı göstermektedir⁵⁰. Böylelikle dünyanın sonunda yer aldığını iddia ettiği sürgün yeri bölgesindeki topraklarla ilgili karamsar tablosunu⁵¹ Kırım dünyasına ve Karadeniz steplerine taşımaktadır. Onun yaptığı bu betimlemelerden dolayı birisinin sanki Tuna Nehri'ni geçtikten hemen sonra kendisini Kırım'da bulacağı izlenimi doğmaktadır⁵². Bu bağlamda dondurucu soğuğu ile hakikaten çok sert olan Kimmer Boğazı, Tanais Nehri, İskit bataklıkları ve bölgelerinin

⁴⁶ Ovid. *Pont.* I. 3. 49-56.

⁴⁷ Ovid. *Tri.* III. 10. 71-74; *Pont.* I. 7. 15-16, 8. 50-51; II. 9. 34-36; III. 1. 11-24, 8.13-16. Yine bir başka paragrafında üzüm kümeleri ve ağaçların Getik topraklarının ötesindeki alanlarda büyüdüğüne vurgu yapmaktadır (Ovid. *Tri.* III. 12. 13-16; ayrıca bk. Ovid. *Pont.* I. 2. 24-26).

⁴⁸ Kötü hava şartları ve kötü havadan şikâyet için bk. Ovid. *Tri.* III. 3. 7, 8. 23, 12. 27 vd.; V. 2. 63-66; *Pont.* I. 3. 37, 7. 11; IV. 7. 7 vd., 9. 81-82; Fitton Brown 1985, 18. Sürgündeyken Roma'ya duyduğu özlem ve sevgi hakkında bk. Ovid. *Pont.* I. 3. 1-48, 5. 43-86. Roma'nın kendisi açısından önemi ve sürgün hayatının verdiği yorgunluk hakkında bk. Ovid. *Tri.* I. 5. 45-84; III. 2. 1-30.

⁴⁹ Getae arasında yiyeceğin bol olmaması hakkında bk. Ovid. *Pont.* I. 10. 1-44.

⁵⁰ Bu bağlamda Ovidius'un İskitler ve o bölgenin coğrafyası hakkında yaptığı olumsuz tasvirlerinin özellikle Vergilius'tan ve kendinden önceki diğer antik yazarlardan etkilendiği görülmektedir. Vergilius'un benzer yorumları hakkında bk. Verg. *Georg.* III. 349-383; Thomas 1982, 1 vd. Öte yandan denizleri, gölleri ve metal taşıyan gemileriyle övülmekte olan Italia'nın en önemli karakteristik özellikleri arasında; burada bereketliliğinin olması, kentlerin çokluğu, mitolojik korku ve dehşetlerin yaşanmaması gösterilmektedir (Verg. *Georg.* II. 139-150, 158-165). Roma'nın üstün özellikleri konusunda aynı zamanda bk. Prop. *eleg.* III. 22. 1-42. İskit ve barbar dünyasında buzla kaplı, çıplak, verimsiz, bağcılığa elverişli olmayan araziler ve kar koşulları hakkında ayrıca bk. Hdt. IV. 28-31; Caes. *Gall.* VI. 23. 1; Str. VII. 3. 18. Öte yandan Vergilius ve Strabon, Italia topraklarının avantajlarına, halkının cesur, güçlü ve kuvvetli olduğuna dikkat çekmektedir (Verg. *Georg.* II. 167-172; Str. VI. 4. 1). Williams (1994, 11-12; ayrıca bk. Claassen 1999, 191), Ovidius'un kış anlatımını Herodotos ve Strabon'a bağlamaktadır.

⁵¹ Getae için bile uygun olmadığını düşündüğü Tomis kentinin şartları hakkında bk. Ovid. *Pont.* I. 2. 53-100. Roma ile kıyaslayarak nefret ettiği Tomis hakkında bk. Ovid. *Pont.* I. 3. 1-48. İskit veya Sarmatae toprağında gömülmek istememesi hakkında bk. Ovid. *Pont.* I. 2. 53-150.

⁵² Ovid. *Tri.* IV.4.55 vd. Ayrıca bk. Ovid. *Pont.* IV. 10. 1-2. Hatta Tuna boylarında yaşayan Getae'in, Kırım Taurik Kheronesos Bölgesi'ne komşu topraklarda meskûn olduğunu bildirmektedir (Ovid. *Pont.* III. 2. 44-46).

iskâna el vermediğini ve dünyanın en son kısımlarına yakın olduğunu yeniden dile getirmektedir⁵³. Dolayısıyla şair, abartılı bir şekilde sürgündeki konumunun insan yerleşimlerinin tam sınırında ve elverişsiz olduğunu tekrardan vurgulama gereği duymaktadır.

20. yüzyıla kadar Ovidius'un bu yöndeki sözlerinin doğruluğuna yönelik pek fazla eleştiride bulunulmamıştır. Ancak Ovidius'un sürgün *corpus*'unda dostlarından ve ailesinden yardım alarak sürgün hayatından kurtulmak için samimiyetten uzak bir şekilde durumunu maksatlı olarak dramatize ettiği ve abartılı şikâyetlere yer verdiği görülmektedir⁵⁴. Aslında Herodotos ve Strabon Scythia'nın coğrafyası ve sert hava koşulları hakkında daha akliselim bilgiler sunmaktadır⁵⁵. Bu nedenle Ovidius'un özellikle Tomis ve çevresinin tüm yıl boyunca donmuş olduğunu iddia etmesi gerçekçi değildir. Bu konuda bazen kendisiyle de çelişmektedir çünkü *Tristia* adlı eserinde baharın habercisi olan Zephyrus (Batı) rüzgârlarıyla birlikte kentte yaşamın canlandığına, insanların çeşitli oyunlar ve festivallerle eğlenmeye başladığına, Tuna Nehri'nin sularının eridiğine vurgu yapmaktadır⁵⁶.

Antik Tomis kentinin yer aldığı günümüzdeki adıyla Dobrogea, deniz kenarında güzel bir tatil beldesidir. Burası İskit dünyasının Kuzey Karadeniz steplerinin aksine daha güneyde bulunduğu için beldede kış ayları görece yumuşak geçmektedir. Italia'nın kuzeyi ile neredeyse aynı enlemde bulunmaktadır. Kış ayları hiç kuşkusuz daha zor geçse de yazlar Akdeniz iklimine uygun şekilde sıcak, ılıman ve yağmurludur. Bölgeye özgü tarımsal faaliyetler sürekli devam etmekte olup asırlardır buğday hasadı ile ünlü bir yerleşim yeridir⁵⁷. Sadece buğday değil, üzüm ve meyve ağaçları da yetişmektedir. Bunlarla birlikte bölgenin geniş ovaları ve ağaçları vardır çünkü Dobrogea/Dobruca'nın yaklaşık kırk mil kuzeyinde devasa ormanlar başlamaktadır.

Bölgenin iklim şartları ve topoğrafyası hakkındaki bu veriler Ovidius'un sürgün *corpus*'unda geçen bu konudaki abartılı betimlemeleriyle belli noktalarda çelişmektedir⁵⁸. Şair duygusal sömürsünde daha da ileri giderek sadece ruhsal değil, bedensel olarak da rahatsızlandığını belirtmektedir. Yemekten zevk almaz, kayıtsız ve neşesizdir. Bedeni de solgundur, sürekli bitkin ve hâlsiz düşer. Erken yaşlılık belirtileri -beyaz saçlar, titreyen eller, derin kırışıklar- görünmeye başlamıştır⁵⁹. Nihayetinde kış soğuğuna dayalı akciğer kaynaklı kan kusmanın belirtileri arasında olduğu muhtemelen plörezi veya zatürre hastalığından dolayı MS 17/18 yılında ölmüştür.

Tomis ve Çevresindeki Siyasi ve Toplumsal Yapı

Arkeolojik ve epigrafik deliller, Miletoslular tarafından kolonize edilen Tomis'te aktif bir Hellen varlığına işaret etse de uzun zaman diliminde yerleşimdeki Hellen kültürünün ve hatta nüfusunun etkisini kaybettiği görülmektedir⁶⁰. Bunun temel sebebi bazı göçebe halk topluluklarının kent surları

⁵³ Ovid. *Tri.* III. 4. 47-52.

⁵⁴ Sürgün şartlarının verdiği etki ötesinde bu yönde bir yazım geleneğinin olduğu konusunda bk. Gaertner 2007, 156-157. Ayrıca özellikle bk. Williams 1994, 50-99.

⁵⁵ Ovidius'un Tomis ve Pontus dünyası hakkında verdiği bilgilerin yanıltıcı olduğu konusunda bk. Williams 1994, 8-10, 26-34; Claassen 1999, 190-198, özel. 190.

⁵⁶ Genel olarak bk. Ovid. *Tri.* III. 12. 1-54.

⁵⁷ Zahariade 2006, 10-12.

⁵⁸ Hart 2017, 87 dn. 164.

⁵⁹ Ovid. *Tri.* III. 8. 23-34.

⁶⁰ Ramsby 2001, 73. Karadeniz kolonileri üzerinde yerel nüfusların etkisi hakkında ayrıca bk. Danov 1960, 75-80.

içinde de barışçıl ortak yaşam alanı bulmuş olmasıdır⁶¹. Ovidius Tomis ve etrafında yaşayan kabile isimlerini, son ikisi birbirinden zor ayırt edilebilen üç geniş kategoriye ayırmaktadır: Birincisi jenerik terimler olarak Getae, Sarmatae/Sauramatae ve İskitler; ikincisi İskit dünyasının daha erken dönem anlatımlarında bahsi geçmeyen kabilelere ait seçme atıflar⁶²; üçüncüsü dönemin gerçekliklerini yansıtan özel kabile isimleri. İlgili sürgün *corpus*'unda Thracialıların bir alt kolu olan Getae'in isim hâli 57, sıfat hali (Geticus) 26 kez geçmektedir. İskit ismi (Scythicus/Scythes/Scythia) 30 ve sıfat hâli (Scythicus) 23, Sarmatae (Sarmata, Sauromata, Sarmaticus) ismi 29 ve sıfat hâli (Sarmaticus) 15 atıfla çok daha az sıklıkta gözükse de Getae ile referans oranları yaklaşık üçte ikiye denk gelmektedir⁶³. Ayrıca Ovidius'un sürgündeyken yaşadığı kent etrafındaki arazinin fiziksel özelliklerini Getae veya Sarmatae⁶⁴ ve İskit (*vulgus Scythicum*)⁶⁵ bağlantılı sıfatlarla tanımlamış olması önemlidir. Bu yöndeki ayrımını siyaseten baskın olan kabile isimleri bağlamında yapmış olması güçlü bir ihtimaldir. Güçlü olanlar güçsüzleri dönemselsel olarak kolaylıkla içine katabilmiştir çünkü bu göçebeler genelde ortak bir hayat tarzını veya kültürünü paylaşmaktadırlar⁶⁶. Bu sebeple güçsüz olan kabile isimleri antik literatürde satır aralarında geçmektedir.

Ovidius'un aktarımlarından, her ne kadar iki farklı kavim olsa da bölgede nüfus olarak da daha güçlü ve köklü bir varlığa sahip olan Getae'in Sarmatae ile ittifak içine girdiği izlenimi doğmaktadır. Ovidius, daha önce de belirtildiği gibi, bölgedeki Getae varlığına daha fazla değinmektedir. Getae arasında sürgün hayatı yaşadığını yer yer belirtmektedir⁶⁷. Ayrıca Getae'in Tomis ve kıyıları da dâhil olmak üzere Tuna Bölgesi'nde yaşayan eski bir kabile olduğunu ve Hellenlerin onların yaşam alanları içinde kolonilerini kurduklarını vurgulamaktadır⁶⁸. Bu bağlamda şu sözleri dile getirmektedir: "Burada [Tomis'te] beni özendirip besleyecek bol miktarda kitaba sahip değilim: [Kitapların] yerine

⁶¹ Ovid. *Tri.* V. 7. 11-12.

⁶² Ciziges, Colchi ve Teretei hakkında bk. Ovid. *Tri.* II. 191 vd. Bunlar büyük olasılıkla Strabon (VII. 5. 7, 12) tarafından bahsedilen Dardani gibi önemsiz kabileler kitlesinin bir parçasıdır. Ovidius zaman zaman Bessi (ör. Ovid. *Tri.* III. 10. 5) kabilesine ve aşağıda bahsedeceğimiz üzere Bastarnae kabilesine de atıfta bulunmaktadır. Bessi kabilesi hakkında diğer antik kaynaklar için bk. Poulter 1980, 729-737. Ayrıca Florus (*epit.* II. 26), Moesi'den (Moesia) bahsetmektedir. Bu kabilelerle ilgili tartışmalar için ayrıca bk. Papazoğlu 1978, 439 vd.; 491 vd.

⁶³ Hart 2017, 91-92.

⁶⁴ Ovid. *Tri.* I. 2. 83, 5. 63; III. 3. 6 ve 64, 10. 5; IV. 1. 95, 8. 16, 10. 111; V. 1. 13, 3. 8; *Pont.* I. 2. 59; II. 2. 94.

⁶⁵ Bataklıklar: Ovid. *Tri.* III. 4. 49; deniz/deniz kıyıları/dalgaları: Ovid. *Tri.* III. 4. 46; IV. 1. 45, 9. 17; V. 2.18, 10. 15; nehir: Ovid. *Tri.* V. 1. 20; tepe: Ovid. *Tri.* I. 8. 40; hava: Ovid. *Tri.* V. 6. 21; toprak: Ovid. *Pont.* I. 2. 108; II. 2. 113; sınır: Ovid. *Pont.* III. 7. 33-34.

⁶⁶ Bu, şairin kendisinin ve ortalama bir Hellen veya Romalının tatsız ve biraz tiksindirici bulduğunu ima ettiği bir hayat tarzıdır (Ovid. *Pont.* IV.10. 1-2). Geleneksel göçebe tasvirleri, Hellen-Roma edebî ilkelerinde derinlik bulmuş eğitilmiş dinleyicilere kolaylıkla mantıklı gelebilirdi. Herodotos, Aiskhylos, Euripides, Thukydides, Diodoros, Caesar, Cicero, Strabon, Pompeius Trogus, Seneca, Velleius Paterculus, Valerius Flaccus, Martialus, Horatius, Vergilius, Dio Chrysostom, Lucianus ve Tertillianus gibi yazarların eserlerinde başta İskitler olmak üzere geleneksel barbar stereotip tasvirlerine yapılan referanslar ve bunlar içinde sadece Dexippus'un bazı yönlerden ayrıldığı konusunda bk. Grebe 2010, 494-495 dn. 19; Hart 2017, 93-100.

⁶⁷ Ovid. *Tri.* III. 3. 15-16, 10. 5-6, 11. 55; IV. 1. 65-69, 6.46-47, 8. 28; V. III. 8, 5. 28, 12. 10 ve 58, 13. 1; *Pont.* I. 1. 1, 7. 2 ve 14, 9. 45; II. 1. 20 ve 66, 10.30 ve 50, III. 7.20; IV. 4. 8, 10. 2. Özellikle tanımadığı ve kaba olan Sauramatae, Bessi ve Getae barbar halklarının ortasında yaşamaya başladığını bildirmektedir (Ovid. *Tri.* III. 10. 5-6).

⁶⁸ Ovid. *Tri.* I. 10. 39-41; II. 189-192; III. 9. 1-6; V. 1. 20.

oklar ve yaylar ve zırhlar tıkırdamaktadır... surlardaki nöbetçiler ve kapalı kapılar düşman Getae'ı dışarıda tutmakta... Bir şey söyleyebilme gayretimde -utanç verici itirafla- kelimeler genelde beni boşa çıkarıyor ve nasıl konuşmam gerektiğini unuttum. Thracia ve Scythia dilleri etrafımda konuşulmakta ve neredeyse Getae vezinlerinde [şiiir] yazabileceğimi düşünmekteyim. Yazılarımda Pontus kelimelelerini Latince ile karışmış bir şekilde okuyacağınız korkusunu yaşadığıma inanın..."⁶⁹. Diğer satırlarında Latincesinin yavaş yavaş Getae dilindeki kelimelerle karıştığına ve hatta Latince vezinleri kullanarak Getik dilinde şiiir yazdığına vurgu yapmaktadır⁷⁰. Getaelıların kendi dilinde kullandığı kelimelere aptalca güldüğünü ve jestlerle iletişim kurmaya çalıştıklarını da dile getirmektedir⁷¹. Latince, daha doğrusu okuma yazma bilmeyen ve şiiirden anlamayan Getaelıların sesleri arasında orijinal Hellenenin bastırıldığını tekrardan vurgulama gereği duymaktadır⁷². Bunların çok azı bazı Hellence kelimeler kullansa da telaffuzlarının bozuk olduğunu ve Latince konuşabilecek tek bir kişi bulmanın dahi zor olduğunu iddia etmektedir⁷³. Yine de şair, başlangıçta iletişim sorunu yaşasa da daha sonra kendisinin Getae ve Sarmatae dillerini konuşmayı öğrendiği ve hatta konuşmaya zorlandığı anlaşılmaktadır⁷⁴. Kısaca Ovidius, kent içinde barışçıl bir şekilde yaşadıkları Getae ve Sarmatae nüfusunun hem etnik hem de dil açısından baskısı ve etkisinde kaldığını itiraf etmektedir⁷⁵.

Öte yandan Ovidius, kent dışında yaşayan ve yerleşik hayata geçmemiş olan Getae grubunun tehdit oluşturduğuna vurgu yapma gereği duymaktadır. Askeri güçlerine oldukça güvenen Getae yanında onlara destek veren Sarmatae'in Roma otoritesini küçük görerek korkmadıkları konusunda Augustus'u uarmaktadır. Bu iki kavmin orduları dayanıklı atlarıyla sürekli hareket hâlinde kalabilmekte ve böylelikle güç kazanmaktadır; takip edildikleri durumlarda uzun süre aç ve susuz kalabilme becerisine de sahiptir ve bu tecrübelerinden dolayı düşmanları onları kolaylıkla yakalayıp yok edememektedir⁷⁶. Bu ordular, istedikleri zaman geri dönmekte ve kenti kuşatarak özellikle haraç konusunda şartlarını kabul ettirmektedir. Kent dışına kolaylıkla çıkma fırsatı yakalayamayan⁷⁷ Ovidius bu durumu şöyle ifade eder: "Kenti kuşatan düşman en umulmadık anda kuşlar gibi saldırmakta ve yağmaladıklarını alıp götürmeden önce nadiren görülebilmekte. Genellikle kapılar kapatıldığında içeride caddelerin ortasına düşmüş okları toplamaktayız. Bu sebeple tarlaları ekmeye cesaret eden insan sayısı azdır, bir elinde sabanı diğerinde silahı tutmakta. Miğfer giymiş çoban ziftle yapıştırılmış kamıştan flütünü çalarken ürkmüş koyunlar kurtlardan değil, savaştan korkmakta. Kalenin verdiği sığınma imkânları nadiren bizi korumakta ve hatta Hellenlerle karışmış olan içerideki barbar kalabalık korku

⁶⁹ Ovid. *Tri.* III. 14. 37-50.

⁷⁰ Ovid. *Pont.* IV. 13. 17-22.

⁷¹ Ovid. *Tri.* V. 10. 37-40.

⁷² Ovid. *Tri.* V. 2. 68-71.

⁷³ Ovid. *Tri.* V. 7. 51-62.

⁷⁴ Ovid. *Pont.* III. 2. 40; *Tri.* V. 7. 53-54, 12. 57-58.

⁷⁵ Ramsby 2001, 25.

⁷⁶ Ovid. *Pont.* I. 2. 83-86. Tıpkı I. Dareios'un İskit seferi sırasında İskit ordusuyla yüz yüze gelememesi, bozkırlar ve terk edilmiş araziler boyunca ilerleyerek tuzağa düşürülmesi örneğinde olduğu gibi (Hdt. IV. 83-142). Öte yandan Romalılar Getae halkını pek tanımamaktaydı. Ovidius'tan hemen sonra yazan coğrafyacı Pomponius Mela, çağdaşı Ovidius ve Strabon gibi Tuna'nın hemen ötesinde yaşayan halkların İskitli değil Getae olduğunu bildirmekteydi. Mela, kuzeye doğru Scytho-Sarmatae'a (II. 2-15) ve güneye doğru Thracialılara (II. 16-31) detaylı ilgi gösterirken Getae ile ilgili olarak sadece kısaca kendilerine ait kültürleri olmadığını belirtmektedir (II. 18).

⁷⁷ Tomis dışındaki yerleşim yerlerinin varlığından sadece bir kez söz etmektedir (Ovid. *Pont.* IV. 9. 104-105).

yaratmakta çünkü aramızda ayırım olmadan barbarlar yaşamakta ve aynı zamanda evlerin yarısından fazlasını işgal etmekte. Onlardan korkmasanız bile koyun derilerinden elbiselerinin görüntüsünden nefret edebilirsiniz, göğüsleri de uzun saçlarıyla kaplı. Köklerinin Hellen kolonisinden geldiğini düşünenler de atadan kıyafetleri yerine Pers pantolonları giymekteler... Bütün bunlara ilaveten sözde adaleti keskin kılıçları olanlar dağıtmakta ve yaralılara genelde kent forumunda bakılmakta⁷⁸. Ovidius'un bu cümlelerinde Herodotos'un Thracialılar hakkında söylediklerine benzer şekilde soylu yaşamayı savaşta, başkalarını soyma ve yağmalamada gören bir göçebe kabileler topluluğu davranışı algısı hissedilmektedir⁷⁹. Hatta şair, kenti savunmak için kendisinin de isteksiz bir şekilde silaha sarılmak zorunda kaldığını söylemektedir⁸⁰. Ayrıca şairin bu cümlelerindeki satır aralarından, her ne kadar kendisi doğrudan belirtmese de, kenti savunanlar arasında barbar olarak düşünülen halk topluluklarından insanların da bulunduğu, dolayısıyla kendi aralarındaki muhtemelen siyasi anlaşmazlıklar ve yaşam tarzı tercihlerinden dolayı kent içine belli sayıda barbar/yabancı nüfusun da sığındığı ve kent yaşamına alıştığı anlaşılmaktadır. Kent nüfusu içinde genel tabir olarak kullandığı "İskit kalabalığına" karışmış olan Sarmatae'in, Getae gibi düşmanca tavırlar sergilemek yerine sempatik olduklarını, sadakat ve dostluk ilkelerini takdir ettiklerini⁸¹ bildirmesi bu yöndeki görüşü desteklemektedir.

Yine şairin gözlemlerine göre; Pontus stepleri ve Karpathia Dağlarının ötesinden gelen Sarmatae ve Getaeli çobanlar (içlerinde Iazyges de bulunmaktadır), göç hâlinde sık sık yollar boyunca atlarıyla gidip gelmekte ve hemen hemen hepsi ok ve yay torbaları ile birlikte uçlarına engerek yılanı zehirli sürülmüş ciritler taşımaktadır⁸²; sağ yanlarında hançerleri ve sağ ellerinde yara izleri görülebilmektedir; onların uzun saçları, sakalları, kaba saba sesleri ve acımasız yüzleri vardır; vahşi, saldırgan, vücutları kıllı ve çıplak savaşçılardır; sakalları aşırı soğuktan dağılmış ve saçları saçak gibi donmuştur; deriden giysiler ve bol Pers pantolonları giymekte ve düşmanca tavırlarıyla dikkat çekmektedirler⁸³. Aynı zamanda Ovidius düşman Getaelıların, bir kurdun çitle çevrili koyunların etrafından koşuşması gibi surlar içinde korku dolu halkı çevreleyen atlılar olduklarından, ellerinde at kılı siciminden yaylarıyla hedeflerindeki ve mevzilerindeki her şeyi huzursuz edebileceklerinden ve kentin savunma kapısının çok sağlam olmasına rağmen zar zor saldırılarının püskürtülebildiğinden bahsetmektedir⁸⁴.

Ovidius'un sürgün *corpus*'u dışında diğer antik kaynaklar da Getae ve Sarmatae arasında MÖ I. yüzyıl sonları itibarıyla ittifak kurulduğuna işaret etmektedir. MÖ I. yüzyılın sonlarına doğru Augustus döneminde yazan Strabon'un da teyit ettiği üzere Boerebistas'ın MÖ 44 yılında ölmesiyle hâlâ

⁷⁸ Ovid. *Tri.* V.10.19-44. Tomis'te adalet büyük oranda çok güçlünün elindeydi ve kabile reisleri esasen yazılı kanunlara riayet etmemekteydi (Ovid. *Tri.* V.7.47-48).

⁷⁹ Hdt. V. 6. 2.

⁸⁰ Ovid. *Tri.* IV. 1. 70-77.

⁸¹ Ovid. *Pont.* III. 2. 38-39; IV.6.47. Hellen kentlerine sığınan barbarlar hakkındaki yazıt referansları için bk. Jones 2016, 129 dn. 24.

⁸² Ovidius birkaç yerde Getae ve Sarmatae'in kullandıkları bu zehirli oklara değinmektedir. Bk. Ovid. *Tri.* III. 10. 23-24; IV. 1. 78 ve 85; *Pont.* IV. 7. 35-36, 9. 83-84. Ayrıca bk. Ovid. *Tri.* V. 7.15-16; *Pont.* I. 2. 45-46, 3. 60-61, 5. 51; *Ib.* 638. İskit kökenli hanedanlık kurmuş olan Parthların da ucu zehirli oklar kullandıkları bilinmektedir. Bk. Verg. *Aen.* XII. 860-863; Williams 1994, 19.

⁸³ Ovid. *Tri.* V. 7. 13 vd. Ayrıca bk. Ovid. *Tri.* IV. 10. 111-118; V.10. 15 vd.

⁸⁴ Ovid. *Pont.* I. 2. 16-22. Muhtemelen I. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen yazıtta Tomislilerin kent surları inşa etmek için aceleci hareket ettiklerine işaret etmektedir (Batty 1994, 92 dn. 13). İstilacıların kurt imajı için ayrıca bk. Ovid. *Tri.* III. 11. 11-14.

varlığı tartışma konusu olan Getae İmparatorluğu'nun ömrü kısa sürmüştür⁸⁵. M. Licinius Crassus MÖ 29 yılında bölgeye sefer düzenlediğinde Getae, küçük krallıklara veya tiranlıklara bölünmüştür⁸⁶. Diğer yandan Sarmatae'in, Tuna'nın her iki yakasında MÖ II. yüzyılın ortasında Sarmatae Devleti'ni kurduğu ve bu devletin MÖ 60 yılı civarında Getae kralı Burebistas'ın yükselişine kadar sürdüğü fikrine karşı çıkılarak Sarmatae'in MS II. yüzyıla kadar Aşağı Tuna Bölgesi'ne nüfuz etmediği öne sürülmüştür⁸⁷. Hâlbuki özellikle Strabon MÖ I. yüzyılda bölgedeki Sarmatae varlığına işaret etmekte ve onun diğer aktarımları da bu durumu desteklemektedir⁸⁸. Daha sonra yazan Plinius ve Florus da Strabon'un ilgili metinlerini teyit eden bilgiler aktarmaktadır⁸⁹.

Şimdiye kadar yapılan akademik çalışmalarda Ovidius'un ilgili eserlerinde atıf sayısı olarak üçüncü sırada yer verdiği İskit sıfatları dikkate alındığında İskitlerin onun sürgün bölgesinde siyaseten etkin olup olmadıklarına dair herhangi bir detaylı tartışmaya girilmediği görülmektedir. Ovidius, çevresinde barış ve huzurun olmadığını iddia ettiği vahşi topraklar için sadece Getaeli ve Sarmataeli değil, İskitli sıfatını da kullanmaktadır. Roma'dan sürgüne gönderilirken Getae veya Sarmatae'a değil de "Scythia'ya yola çıkıyorum." demiş ve daha sonra *İskit dünyası*'nda yuva bulduğuna vurgu yapma gereği duymuştur⁹⁰. Bunun muhtemel sebebi Scythia teriminin genel anlamda Roma'da daha fazla kullanılması ve bilinmesidir. Bu algı doğrultusunda sürüldüğü vahşi dağlık bölge yanında, genel olarak Tuna Nehri'ne kadar uzanan Karadeniz Bölgesi'ni Scythia toprakları olarak adlandırmakta, Kırım'da Tauris'e kadar uzanan İskit bataklıklarından, sahillerinden ve (İskit denizi olarak adlandırdığı) Karadeniz dalgalarından, soğuk İskit havasının kendisine iyi gelmediğinden ve hatta bu topraklarda gömülmek istemediğinden bahsetmektedir⁹¹. İskit ve Thracia dillerinin etrafında konuşulduğuna dair daha genel coğrafi tabirler kullanmayı tercih etmektedir⁹². Özellikle Roma'daki dostlarına özlemine dile getirdiği satırlarda pantolonlu Getae arasına "İskitli ayaktakımını" karıştırmayı ilgi

⁸⁵ Strabon (VII. 3. 11), Boerebistas'ın iktidar alanının beş parçaya bölündüğüne işaret etmektedir.

⁸⁶ Cass. Dio (LI. 24. 6, 26.1. 2, 4), Roles ve Dapyks adlı iki kraldan bahsetmektedir.

⁸⁷ Batty 1994, 102.

⁸⁸ Str. VII. 3. 13. Ayrıca bk. Str. VII. 3. 2, 17.

⁸⁹ Florus (*epit.* II.29) onlardan MÖ 10 yılı civarına tarihlendirilebilecek Lentulus'un operasyonları bağlamında bahsetmektedir. Ayrıca bk. Plin. *nat.* IV. 25. Sarmatae'in bölgeye gelmesi ve sonrasında Romalılarla ilişkiye girmesi hakkında özellikle bk. Wilkes 1983, 255-289. Öte yandan Ovidius, Sarmatae ile komşu ve Roma ile sınırda yaşayan Bastarnae'dan bir kez söz etmektedir (Ovid. *Tri.* II. 198). Antik kaynaklarda MÖ III. yüzyıldan itibaren tespit edilebilen Bastarnae, MÖ 79 yılı civarında VI. Mithradates'in komutası altında Roma'ya karşı hizmet etmiştir (ayrıca bk. Arslan 2007, 310 vd., 317 vd.). Yukarıda da bahsettiğimiz üzere MÖ 62 yılında Histria'da Antonius Hybrida'nın yenilgiye uğratılmasında rol oynamışlardır. Yaklaşık otuz yıl sonra Haemus'un güneyinde varlık göstermişler ve bunun üzerine bölgeyi boyunduruk altına alma girişiminde bulunan Marcus Crassus'un baş düşmanı olmuşlardır. Ancak P. Vinicius beklenmedik şekilde MS 4 yılında Macar Ovası'nda Bastarnae'ı yenilgiye uğratmayı başarmıştır. Bastarnae, on yıl sonra Odrys kralına destek vererek onun güç kazanmasında etkili olmuştur. Strabon'un anlatımından onların Sarmatae ve İskitler ile birleştiği ve hatta özdeşleştiği izlenimi doğmaktadır. Bastarnae hakkında antik kaynaklar ve değerlendirmesi için bk. Batty 1994, 105-107.

⁹⁰ Ovid. *Tri.* I. 3. 62; III. 2. 1, 12.51.

⁹¹ Ovid. *Tri.* I. 8. 40; III. 4. 46-49; IV. 1. 45, 9.17; V. 1. 20, 2. 63, 6. 20; 10. 14; *Pont.* I. 2. 108, 3. 36-37; II. 2. 9-10; III. 2. 45-46, 7. 29-30; IV. 9. 81-82

⁹² Ovid. *Tri.* III. 14. 47.

çekicidir⁹³. İskitliler hakkında daha fazla bilgiye sahip Romalı dostlarının gözünde kendi durumunu daha anlaşılabilir bir şekilde dramatize etmek için "İskit" terimini kullandığı söylenebilir. Benzer şekilde ülkesini göremediğine ve özlem duyduğuna dair satırlarda "İskit kabileleri" arasında yaşamının büyük bir ceza olduğunu dillendirmektedir⁹⁴. İskitler özellikle okçulukla ilgili hünerleriyle tanındıklarından bu tehdit altında yaşamaktan bezdiğini, daha güvenli bir yere gönderilmeyi arzuladığını, sadece Augustus'un zafer haberleri ulaştığında "İskit" topraklarında biraz da olsa huzur bulabildiğini vurgulama gereği duymaktadır⁹⁵.

Ovidius'un bütün bu aktarımlarında dikkat çeken nokta, onun Tomis kentine yönelik İskit saldırılarından bahsetmemesidir. Buradan hareketle Ovidius'un sürgün edildiği coğrafyada siyaseten aktif bir İskit varlığının olmadığı öngörülebilir⁹⁶. "İskit" terimi MÖ V. yüzyılın ortalarında yazan Herodotos döneminden ortaçağa kadar belli bir hayat tarzına ve bu hayat tarzıyla bağlantılı coğrafi ve sosyal özelliklere sahip bölgelerin göçebe halklarının tamamına uygulanabilen kapsayıcı bir nitelik taşımıştır⁹⁷. Yukarıda belirtildiği gibi aslında Ovidius da benzer bir algıya kapılarak bazı satırlarında bu yönde bir tavır sergilemekte ve bölgedeki İskit varlığı hakkında okuyucuyu yanıltmaktadır. İskit halklarının MÖ VIII. yüzyılın sonlarından itibaren özellikle kuzey Karadeniz steplerinde güç kazandıkları ve egemenlik alanlarını MÖ IV. yüzyılın ortalarına doğru Kral Ateas döneminde Aşağı Tuna Nehri Vadisi'ne kadar genişlettikleri ancak Macedonia kralı II. Philippos'un MÖ 339 yılında onları ağır bir yenilgiye uğrattığı bilinmektedir⁹⁸. İskitler MÖ 331 yılında Olbia kentini kuşatan Büyük İskender'in valisi ve komutanı Zophryon'u yenilgiye uğratmayı başarsalar da MÖ III. yüzyılın birinci yarısı veya ortalarından itibaren İskit Krallığı'nın çöküşü hız kazanmıştır. İskitlerin daha sonra birisi Strabon tarafından Küçük Scythia toprakları içinde gösterilen ve Ovidius'un da sürgün edildiği Dobruja bölgesinde, diğeri Kırım ve Aşağı Dinyeper tepe etekleri ve steplerini içine alan ve Büyük Scythia olarak adlandırılan bölgede iki krallık kurdukları düşünülmektedir⁹⁹. Dobruja'daki İskit aristokrasisi her ne kadar bölgedeki tarımla uğraşan Getaelar üzerinde egemenlik kursa da zaman içinde onların da yerleşik hayata geçtikleri, yönetimlerinin kısa sürerek MÖ I. yüzyılın başları itibarıyla sonlandığı iddia edilmektedir¹⁰⁰. Bu arada İskitlerin önemli bir kısmı MÖ II. yüzyılın başları itibarıyla Hazar Denizi'nden Tuna Nehri'ne kadar uzanan Karadeniz steplerinde hâkimiyet kuran Sarmataelilerin egemenliği altına girmiştir. Kırım ve Dobruca bölgesinde siyasi varlıklarını devam ettirdikleri iddia

⁹³ Ovid. *Tri.* IV. 6. 45-48.

⁹⁴ Ovid. *Tri.* V. 10. 48-50.

⁹⁵ Ovid. *Pont.* I. 1. 77-80, 7. 9-10; II. 1. 3, 65, 8.36; III. 8. 19; IV.6.5. İskit okçuları için ayrıca bk. Ovid. *Pont.* I. 1. 79-80, 7.9-10; II. 1. 65. Ovidius'un Paullus'a hediye olarak İskit okları götürmesi hakkında bk. Ovid. *Pont.* III. 8. 19-20. İskitlerde okçuluk hakkında bk. Hdt. IV. 9. 5, 10. 1, 46. 3.

⁹⁶ Bu konuyu tartışmaya açan herhangi bir akademik çalışma bulunmamaktadır. Sadece Ovidius'un kendi kafasında kurguladığı bir "İskitli anlatımcı" ağzından Euripides tarafından da ele alınmış olan Tauris'te Iphigenia hikâyesini (Ovid. *Pont.* III. 2. 1-110) aktardığı önerilmiştir. Bk. Ramsby 2001, 155-160.

⁹⁷ Shaw 1983, 5-31.

⁹⁸ Gardiner Garden 1989, 32-39; Stolyarik 2001, 25; Kleymeonov 2018, 95-99.

⁹⁹ Bu görüş için bk. Khazanov 2015, 43; Harmatta 1950, 8. Ne Khazanov ne de Harmatta bu konuda herhangi bir antik kaynağa atıfta bulunmamaktadır.

¹⁰⁰ Khazanov 2015, 43.

edilse de¹⁰¹ Dobruja'da siyaseten bağımsız bir devlet kurduklarına dair doğrudan bir delil bulunmamaktadır. Bu konuda kaynak olarak gösterilen Strabon, ilgili metninde doğrudan Dobruca'ya işaret etmemekte, sadece genel anlamda Küçük Scythia coğrafyasını tanımlamaktadır¹⁰². Yine de MÖ III. yüzyıl itibarıyla Tuna Vadisi'nden hızla geri çekilmeler sırasında bazı az sayıdaki İskit halk gruplarının bölgedeki diğer güçlü kavimlerin egemenliğini kabul ederek ve onlarla kaynaşarak bölgede kalmayı tercih ettikleri bilinmektedir. Strabon, İskitlerin Tuna'nın güneyinde Keltler ve Thracialılarla karıştığını söylemektedir¹⁰³. Daha geç dönemde yazan Cassius Dio, Dacialıların "bir nevi İskit" kökenli olduğunu ve içinde "Germanialı/Celtaelı/Sarmataelı" unsurlar da barındırdığı söylenen Bastarnae'in "uygun bir şekilde İskitler sınıfından" sayılabileceğini yazmaktadır¹⁰⁴. Öte yandan Getae ve Dacialılar arasındaki etnik ilişkilerin hatları da tam olarak çizilememiştir¹⁰⁵. Kısaca Ovidius'un satır araları okunduğunda MÖ I. yüzyılın sonları itibarıyla Tomis ve çevresinde ayrı ayrı yönetim bölgelerine sahip başta Getae olmak üzere onlara destek veren Sarmataelıların siyaseten güçlü olduğu, İskit adı altında bir siyasi oluşumdan ise söz edilemeyeceği görülmektedir¹⁰⁶.

Ovidius zamanında her ne kadar merkez Balkanlarda nomadik akınların hayatın sıradan bir parçası hâline geldiğine dair şiirsel bir gelenek bulunduğu düşünülse de¹⁰⁷ bu akınların tamamının istila niteliğinde olduğunu ileri sürmek de yanlıştır. Ovidius'un sürgün *corpus*'unda bahsi geçen özellikle Getae, Sarmatae ve İskit göçebe kavimleri hakkında coğrafi ve arkeolojik sınır tanımlamasında bulunabilmek zordur. Balkanlardaki göç hareketliliği her ne kadar siyasi istikrarsızlığı körüklese de¹⁰⁸ aslında bu durum göçebe halkların ekonomik ve hayatta kalabilme stratejilerinin bir parçasıdır. Ovidius, özellikle Tuna Nehri donduğu zamanlarda bu halkların göçebe hareketliliğinin güneye doğru hız kazandığını ve genellikle at arabalarını iskân tipi olarak kullandıklarını belirtmektedir¹⁰⁹. Onların bu kalıplaşmış, sıradanlaşmış ve geleneksel göç hareketliliklerinin genellikle herhangi bir bütüncül siyasi stratejinin parçası olarak karakterize edilmemesi gerekmektedir. Bu göçler siyasi istila hareketinden ziyade onların geçim kaynağı arayışında olmalarından kaynaklanabilir. Nitekim bunların bir kısmının önce yarı yerleşik daha sonra tam anlamıyla yerleşik hayata geçerek Tomis kent halkıyla kaynaştığı anlaşılmaktadır. Aynı durum bölgedeki diğer kentler için de geçerli olmalıdır. Öte yandan şair sürekli olarak sürgün yerinde savaş ortamı olduğunu iddia ederek imparatorun *Res Gestae*'da

¹⁰¹ Durmuş 2012, 103. Benzer şekilde Üstün (2013, 9), "Sarmatae'in tazyikine maruz kalan bu İskitler, Scythia Minor'da (Dobruca) ve Kırım'ın iç bölgelerinde geçici de olsa tutunmayı başardılar fakat nihayetinde yerel halk arasında savrulduklar" yorumunu yapmaktadır.

¹⁰² Khazanov 2015, 49 dn. 61. Khazanov'un 61. dipnotta referans olarak kullandığı Strabon IV. 4. 5'teki metnin Dobruja'daki İskit varlığıyla hiçbir alakası bulunmamaktadır.

¹⁰³ Str. VII. 3. 2.

¹⁰⁴ Dacialılar: Cass. Dio LI. 22. 6; Bastarnae: Cass. Dio LI. 23.3. Aynı Tribali kavmi hakkında da söylenebilir (Papazoğlu 1978, 55).

¹⁰⁵ Str. VII. 3. 12. Ovidius'un hiçbir zaman Dacialılardan bahsetmemesi ve Dacia sıfatını herhangi bir pasajda kullanmaması dikkat çekicidir. Öte yandan diğer antik yazarlar "Dacus" terimini oldukça sık kullanmaktadır (Batty 1994, 107 dn. 176).

¹⁰⁶ Özellikle Sarmatae'in Roma ile sınırda vahşi bir dağlık alanda ve soğuk topraklarda yaşadıklarını bildirmektedir (Ovid. *Tri.* I. 8. 39-40; II. 198).

¹⁰⁷ Batty 1994, 97.

¹⁰⁸ Thuk. I. 2. 1-6; Str. VII. 3. 13.

¹⁰⁹ Ovid. *Tri.* III. 10. 27 vd., 12. 29 vd.; *Pont.* IV. 7. 9-10, 10. 31-34.

Bastarnae, İskit ve Sarmatae ile barış sağladığına dair siyasi söylemlerine bir karşı duruş sergilemektedir¹¹⁰. Ayrıca Ovidius'un onların eğitimsizliği, hukuk tanımazlığı, vahşilikleri, kabalıkları ve hayvani tavırlarıyla ilgili tanımlamaları diğer Hellen ve Roma yazarlarının barbarlarla ilgili basmakalıp sözlerini anımsatmaktadır¹¹¹. Bu sebeple şair, düşüncelerini dile getirirken kendinden önceki bu yazarların önyargılı eserlerinden etkilenecek abartılı bir tarzda, olumsuz yorumlarda bulunmuş olabilir.

Ovidius, durumu daha da dramatize etmek için göçebe akınlarının ekimi engellediğini ve tarım ekonomisine zarar verdiğini tekrar tekrar vurgulama gereği duymuş¹¹²; düşman kabilelerin sürekli saldırıları sebebiyle meydana gelen siyasi istikrarsızlığın ürünlerin üretimini engellediğine işaret etmiştir. Tarımla uğraşan yerel çiftçi sınıfını topraklarını sabanla süremeyecek kadar korku sarmış, bu topraklar geniş olsa da ekilemeden boş kalmıştır çünkü elde edilecek hasatın bahar ve yaz aylarında talan edileceği korkusu onların beynine işlemiştir¹¹³. Daha önce de belirtildiği gibi Ovidius bol miktarda yiyecek bulamadığından yakınırken¹¹⁴ düşmanın da talan edebilecek kadar ürün bulamadığını ima etmiştir¹¹⁵. Ancak Ovidius'un bu konudaki bazı tanımlamaları kendisiyle çelişki göstermektedir¹¹⁶. Aslında kendisi de bölge hakkında hâlihazırda tarih boyunca bilinen karma (nomadik ve çok fazla olmasa da yerleşik tarım) ancak baskın pastoral ekonomi tanımlaması yapmaktadır¹¹⁷. Ayrıca Ovidius, bölgedeki tarımsal üretime ara ara değinmektedir¹¹⁸. Bu doğrultuda Thracia ve Moesia bölgelerinde dönem itibarıyla istikrarlı bir hububat üretimi olduğu da bilinmektedir¹¹⁹.

Sonuç

Ovidius dokuz yıl boyunca sürgün hayatı yaşadığı Tomis'te ölmüştür. Onun *Aşk Sanatı* adlı eserini yazmaktan dolayı değil de Augustus'un hiddetine maruz kalacağı bir kusur sebebiyle sürgün cezasına çarptırılmış olması ihtimali daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Ovidius sürgündeki hayat koşulları hakkında *Ibis* dışındaki diğer iki eserinde daha detaylı bilgiler vermiştir. Sürgün yolculuğuna başladığı andan itibaren oldukça karamsar bir tablo çizmiştir. Sadece yolculuk sürecinde başından geçen fırtınalı hava koşullarını değil, gönderileceği yerin sert kış şartları hakkında da yorum yapmıştır. Coğrafi tanımlamalarında Getae, Sarmatae veya İskit sözcüklerini öne çıkarmış, özellikle Tomis ve çevresindeki kış koşullarının sertliği ve sürekliliğini Karadeniz'in kuzeyindeki esas İskit yaşam alanıyla bir tutarak gerektiğinden fazla abartmıştır. Tomis ve çevresine baharın gelişi ve getirdiği

¹¹⁰ Augustus'un *Res Gestae*'nda (12-13, 31. 2) bir 'Dacorum exercitus'u bastırdıktan sonra bu kavimlerle dostluğu sağladığını bildirmesi Ovidius'un söylemleriyle (örn. *Ovid. Tri. IV. 8. 16*) çelişmektedir. Bk. Claassen 1987, 35 ve dn. 19.

¹¹¹ Herodotos, Euripides, Thukydides, Aristoteles, Diodoros, Caesar, Vergilius, Seneca, Horatius, Velleius Paternus, Iustinus, Iosephus gibi antik Hellen ve Roma yazarlarında eğitimsizlik, hayvani tavırlar, vahşilik ve kabalık, hukuk tanımazlık gibi barbar stereotiplerine yapılan atıflar için bk. Grebe 2010, 494 ve dn. 19.

¹¹² *Ovid. Tri. V. 10. 19* vd.

¹¹³ Ayrıca örnek olarak bk. *Ovid. Tri. III. 10. 56* vd.; *Pont. I. 3. 49* vd., 8. 49 vd.; III. 8. 5-6; IV. 2. 43 vd.

¹¹⁴ *Ovid. Pont. I. 10. 31* vd.

¹¹⁵ *Ovid. Tri. III. 10. 59* vd.

¹¹⁶ Batty 1994, 110.

¹¹⁷ Batty 1990, 258 vd. Ayrıca bk. *Str. VII. 3. 17*.

¹¹⁸ *Ovid. Pont. III. 8. 11*.

¹¹⁹ Oliver 1965, 54-55.

bereketten de bahsederek bu konuda kendisiyle çelişmiştir. Ayrıca gerçekçi olmayan bir şekilde Italia ve Roma'da sanki hiç kış mevsimi yokmuş izlenimi uyandırmış, Tomis ve çevresinde Italia'daki gibi üzüm bağları ve ağaçlara rastlanmadığını iddia etmiştir. Ona göre Tomis ve çevresindeki tarım arazilerinde üretim yapılamamasının en önemli sebeplerinden birisi kent çevresindeki göçebe halk topluluklarının talanlarıdır. Bu bağlamda Ovidius başta Getae olmak üzere Sarmatae ve İskit kabilelerinin vahşi özelliklerine vurgu yaparak bu kabilelerin sürekli olarak kente saldırdıkları ve kentte yaşayanların psikolojisini bozdukları izlenimini vermektedir. Onun ima ile belirtmek istediğinin aksine bölgede İskit kabile saldırılarından söz etmek mümkün değildir. Öte yandan Getae ve Sarmatae'dan insanların Tomis'teki Hellen ve Latin kent nüfusu ile karıştıklarını, onlarla alışveriş yaptıklarını ve hatta dillerinin bile baskın hâle gelerek Hellen kültürünü etkisi altına almaya başladığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla özellikle Tuna Nehri'nin donduğu dönemlerde at arabalarıyla göç ederek bölgeye gelen bu kabilelerin dostane tavırlar da sergilediklerini aktarmaktadır. Ovidius'un Roma'nın sadece MS 12 yılı civarında bu kavimlere karşı gerçekleştirdiği askerî operasyonlarına değinmesi, onun bu kavimlerin sık sık Tomis'e saldırdıklarını ima eden betimlemeleriyle örtüşmemektedir. Bütün bu veriler dikkate alındığında onun geri çağrılmayı ümit ederek Tomis ve çevresindeki kış şartlarını ve civardaki göçebe halkların vahşi, istilacı ve saldırgan tavırlarını özellikle İskitler bazında gereğinden fazla abarttığı görülmektedir. Bu bağlamda Ovidius'un kendinden önceki Hellen ve Roma yazarları gibi bu kabilelerin yaşam şartları, gelenek ve görenekleri hakkında bilinen önyargıya dayalı basmakalıp sözleri kullandığı çıkarımında bulunulabilir. Ovidius'un kendinden önceki bu yazarlardan en önemli farkı, barbar olarak görülen halklar arasında bizzat yaşamış olması ve onların hayat tarzlarını, gelenek ve göreneklerini bire bir gözlemlemiş olmasıdır. Sonuçta sürgünde yaşadığı kentte kendisine önemli imtiyazlar verilmiş, ölümü de vahşiliklerini gereğinden fazla abarttığı bu halkların elinden değil, doğal yollarla gerçekleşmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- Arslan M. 2007, *Mitradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*. İstanbul.
- Batty R. M. 1990, *The Peoples of the Lower Tuna and Rome (Phd Thesis)*. Oxford.
- Batty R. M. 1994, "On Getic and Sarmatian Shores: Ovid's Account of the Tuna Lands". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* XLIII/1, 88-111.
- Claassen J. M. 1987, "Error and The Imperial Household: An Angry God and The Exiled Ovid's Fate". *Acta Classica* XXX, 31-47.
- Claassen J. M. 1999, *Displaced Persons: The Literature of Exile from Cicero to Boethius*. London.
- Danov C. M. 1960, "Thracian Penetration into the Greek Cities on the West Coast of the Black Sea". *Klio* XXXVIII, 75-80.
- Davisson M. H. T. 1983, "Sed sum quam medico notior ipse mihi: Ovid's Use of Some Conventions in the Exile Epistles". *Classical Antiquity* II/2, 171-182.
- Durmuş İ. 2012, *Sarmatlar*. Ankara.
- Evans H. B. 1983, *Publica Carmina: Ovid's Books from Exile*. Lincoln/London.
- Fitton Brown A. D. 1985, "The Unreality of Ovid's Tomitan Exile". *Liverpool Classical Monthly* X, 18-22.
- Fraenkel H. 1945, *Ovid: A Poet Between Two Worlds*. Berkeley/Los Angeles.
- Gaertner J. F. 2007, "Ovid and the 'Poetics of Exile': How exilic is Ovid's exile poetry?". Ed. J. F. Gaertner, *Writing Exile: The Discourse of Displacement in Greco-Roman Antiquity and Beyond*. Leiden, 155-172.
- Gardiner Garden J. 1989, "Ateas and Theopompus". *Journal of Hellenic Studies* CIX, 29-40.
- Grebe S. 2010, "Why Did Ovid Associate His Exile with a Living Death?". *Classical World* CIII/4, 491-509.
- Green P. 1982, "Ovid in Tomis". *Grand Street* II/1, 116-125.
- Harmatta J. 1950, *Studies on the History of the Sarmatians*. Budapest.
- Hart T. C. 2017, *Beyond the River, under the Eye of Rome: Ethnographic Landscapes, Imperial Frontiers, and the Shaping of a Danubian Borderland (Phd Thesis)*. University of Michigan.
- Hofmann H. 1987, "The Unreality of Ovid's Tomitan exile once again". *Liverpool Classical Monthly* XII/2, 23. http://uploads.worldlibrary.net/uploads/pdf/20121106192032ovidpoemsfromexilepdf_pdf.pdf
- Hutchinson G. O. 2017, "Some New and Old Light on the Reasons for Ovid's Exile". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* CCIII, 76-84.
- Ivanchik A. I. 2017, "A New Dedication from Olbia and the Problems of City Organization and of Greco-Barbarian Relations in the 1st Century AD". *Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* XXIII, 189-209.
- Jones C. P. 2016, "An Inscription from Istros and Ovid's Last Poems". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* CC, 122-132.
- Keskin L. 2010, *Sürgün Sonrası Eserlerinde Ovidius'un Ruh Hali ve İmparator Augustus ile Çatışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Khazanov A. M. 2015, "Scythians and their Neighbours". Eds. R. Amitai & M. Biran, *Nomads as Agents of Cultural Change: The Mongols and Their Eurasian Predecessors*. Honolulu, 32-49.
- Kleymeonov A. A. 2018, "Scythian Campaign of Philip II: A Problem of Reconstruction and Localisation". *Space and Culture, India* VI/2, 94-101.
- Kline A. S. 2003 (Trans.), *Ovid: The Poems of Exile*.
- Matei Popescu F. 2017, "Ovid at Tomis: The Early History of the Left Pontus under the Roman Rule". *Civiltà Romana: Rivista pluridisciplinare di studi su Roma antica e le sue interpretazioni* IV, 17-27.
- McGowan M. M. 2009, *Ovid in Exile. Power and Poetic Redress in the Tristia and Epistulae ex Ponto*. Leiden/Boston.
- Michalopoulos A. N. 2019, "Asking the right questions in Ovid Tristia 1,8". *Paideia* LXXIV, 575-583.
- Nagle B. R. 1980, *The Poetics of Exile: Program and Polemic in the Tristia and Epistulae ex Ponto*. Brussels.
- Oliver J. H. 1965, "Athens and Roman Problems around Moesia". *Greek, Roman and Byzantine Studies* VI, 51-55.

- Papazoğlu F. 1978, *The Central Balkan Tribes in Pre-Roman Time*. Amsterdam.
- Petersen A. N. 1996, *Ovid's Wife in the Tristia and Epistulae Ex Ponto: Transforming Erotic Elegy into Conjugal Elegy (MA Thesis)*. The University of Minnesota.
- Poulter A. 1980, "Rural Communities (vici and komai) and their Role in the Organization of the limes in Moesia Inferior". Eds. W. S. Hanson & L. J. F. Keppie, *Roman Frontier Studies 1979, Papers presented to the 12. International Congress of Roman Frontier Studies, B.A.R. International Studies 71*. Oxford, 729-744.
- Ramsby T. R. 2001, *Barbarians in the Early Empire: Representations of Otherness in Ovid (Phd Thesis)*. Indiana University.
- Ramsby T. R. 2018, "Ovid as ethnographer in the epistulae Ex Ponto". *Bulletin of the Institute of Classical Studies LXI/2*, 33-44.
- Ruck C. A. P. 2001, *The Great Gods of Samothrake and the Cult of the Little People*. Berkeley.
- Shaw B. 1983, "Eaters of Flesh, Drinkers of Milk: The Ancient Mediterranean Ideology of the Pastoral Nomad". *Ancient Society XIV*, 5-31.
- Stolyarik E. 2001, "Sythians in the West Pontic Area: New Numismatic Evidence". *American Journal of Numismatics XIII*, 21-34.
- Syme R. 1934, "Lentulus and the Origin of Moesia". *Journal of Roman Studies XXIV*, 113-137.
- Syme R. 1978, *History in Ovid*. Oxford.
- Syme R. 1986, *Augustan Aristocracy*. Oxford.
- Thibault J. C. 1964, *The Mystery of Ovid's Exile*. Berkeley.
- Thomas R. F. 1982, *Lands and Peoples in Roman Poetry and the Ethnographical Tradition*. Cambridge.
- Üstün A. 2013, "Kargaşa Etnasında Tarih Yazmak: Geç Roma Müverrihlerinde İskit ve Hun Etnonimlerinin Kullanımı Üzerine". *Karadeniz Araştırmaları XXXVII*, 1-13.
- Wilkes J. J. 1983, "Romans, Dacians and Sarmatians". Eds. B. Hartley & J. Wachter, *Rome and her Northern Frontiers. Papers presented to Sheppard Frere*. Gloucester, 255-289.
- Williams G. D. 1994, *Banished Voices: Readings in Ovid's Exile Poetry*. Cambridge.
- Zahariade M. 2006, *Scythia Minor: A History of a Later Roman Province (284-681)*. Amsterdam.